

Prof. dr Dragana Knežić-Popović*

MULTIPROFESIONALNI HOLDING – NOVI OBLIK POVEZIVANJA SLOBODNIH PROFESIJA U FRANCUSKOM PRAVU

Apstrakt: Istraživanje instituta multiprofesionalnog holdinga namenjenog slobodnim profesijama imalo je tri cilja: 1. ukazati na sve veći značaj multidisciplinarnih usluga i na traženje delotvornog instrumenta za njihovo ostvarivanje; 2. pokazati jedan primer usklađivanja sa pravom EU koji svedoči o tome kako se u okviru nacionalnog pravnog poretka traži najpogodnije sredstvo implementacije i 3. s obzirom na kod nas nedavno nastalu tenziju između dve slobodne profesije u pravu, advokata i javnih beležnika, pomoći da se shvati da je multiprofesionalnost kultura koja se gradi. Za primer je poslužila ideja francuskog zakonodavca, za kojom se tragalo gotovo pola veka, da se približavanje različitih profesija ostvari povezivanjem po osnovu kapitala, zajedničkim investiranjem da bi se zajedno radilo. Cilj je bio stvaranje mreža društava različitih profesija, za sada samo u domenima prava, računovodstva i industrijske svojine, čije vezivno tkivo je kapital, a time i uvećanje njihove globalne konkurentne sposobnosti na domaćem i stranom tržištu usluga. Istraživanje je pokazalo da institut multiprofesionalnog holdinga slobodnih profesija ima značajne potencijale kao instrument modernizacije slobodnih profesija i sredstvo investiranja, ali i elemente koji se pokazuju kao izvesna ograničenja i kočnice za širu primenu u praksi. Na kraju, prodor multiprofesionalnosti ide sporo jer je to nova kultura za koju se treba boriti, ponajpre menjajući način razmišljanja.

Ključne reči: holding, multiprofesionalnost po osnovu kapitala, slobodne profesije, profesionalne usluge, povezivanje.

1. UVOD

Ideja o zajedničkom radu nosilaca više različitih komplementarnih slobodnih profesija u okviru jedne strukture, koja predstavlja pravni okvir za njihovo udruživanje, dobija sve više na značaju. Zajedničko

---

* Redovna profesorka Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu
e-mail: dragana.knezicpopovic@pravnikafakultet.rs

multidisciplinarno pružanje usluga danas je u razvijenim državama nesumnjiva potreba, a na tlu Evrope ne samo opšta poruka i potreba prakse već i striktan zahtev upućen državama članicama Evropske unije da ne postavljaju ograničenja multiprofesionalnom radu. Potrebe klijenata u savremenom svetu su se promenile. Sadašnja klijentela ne zadovoljava se više jednom pojedinačnom i specifičnom uslugom koju pruža profesionalac pojedinac, već očekuje kompletnu uslugu koja je rezultat multidisciplinarnog delovanja i vrlo visokih kompetencija. Ovakav zahtev podrazumeva postojanje takvog pravnog okvira koji će omogućiti da iz zajedničkog multidisciplinarnog rada proizađe kompleksna i potpuno zakružena usluga. Savremeno tržište traži onaj oblik organizovanja profesionalaca koji će omogućiti koordinisanu seriju usluga iz domena više različitih komplementarnih profesija, visoku stručnost kao rezultat uskih specijalizacija i transparentnost, a sve to uz garantovanje da će klijent u okviru te multiprofesionalne usluge imati samo jednog sagovornika. S druge strane, i profesionalci imaju interes da kompletiraju svoje ponude šireći spektar usluga koje mogu da pružaju, jer time otvaraju mogućnosti za ekonomski razvoj svojih delatnosti.¹

Posebno zahtevne odgovore klijentela traži u domenu pravnih usluga. Domen prava snažno evoluirao, što nosioce slobodnih profesija iz te oblasti stavlja pred veliki izazov. Pravna regulativa ne samo da se enormno uvećava već postaje i sve složenija, a to zahteva neophodnost specijalizacije. Pored toga, klijenti, a posebno privredni subjekti, pokazuju snažnu potrebu da uz pravne dobiju, na primer, i računovodstvene usluge. Naročito je anglosaksonska klijentela već navikla na velike prekoatlantske multiprofesionalne kabinete, a od devedesetih godina XX veka ona je postajala sve prisutnija na evropskim tržištima i želela je ovakvu višedisciplinarnu uslugu. Tako se evropsko tržište profesionalnih usluga suočilo sa konkurencijom i izazovima na koje je trebalo odgovoriti.²

Evropa je pre pedesetak godina učinila prve korake u regulisanju zajedničkog multidisciplinarnog rada. U tome je predvodila naročito Francuska, koja i danas iznalazi rešenja koja zaslužuju pažnju. Poslednje zakonsko rešenje francuskog zakonodavca koje se odnosi na multiprofesionalni holding predstavlja ilustrativan primer kako se pravo EU imple-

1 Detaljnije o karakteristikama multiprofesionalnosti v. Knežić-Popović, D., 2013, Multiprofesionalnost – koncept koji ima budućnost, *Pravni život*, 11, str. 131–142.

2 O tercijarizaciji svetske ekonomije i slobodnim profesijama koje su se suočile sa jednostavnim izborom: ili se organizovati da bi se odgovorilo na nove potrebe ili prihvatiti da strane kolege ili drugi ekonomski akteri dođu na njihovo mesto, v. detaljnije Thomas, J.-B., Lefas, P., 1995, *Les profession libérales, leur développement international et le GATT (Enjeux et propositions)*, La documentation Française, Paris, pp. 277–288.

mentira u nacionalni pravni okvir traženjem najpogodnijeg i najkorisnijeg sredstva transpozicije. Italija i Španija, na primer, kao svoj odgovor na zahtev evropskog zakonodavca da se ukinu ograničenja multidisciplinarnom delovanju, predvidele su samo jednom odredbom u odgovarajućim zakonima mogućnost osnivanja multiprofesionalnih društava.³

Francuski zakonodavac je u Evropi začetnik ideje o zajedničkom radu profesionalaca, najpre u okviru građanskog ortakluka, a zatim u formi privrednog društva, i to društva kapitala. Naročito je ideja o društvima kapitala u svetu slobodnih profesija bila veliki korak napred u organizovanju grupnog rada profesionalaca.⁴ Međutim, s vremenom se pokazalo da predviđeno profesionalno društvo kapitala po načinu na koji je bilo uređeno nije predstavljalo interprofesionalnu strukturu, već takvu koja zadovoljava grupu profesionalaca iz iste oblasti delatnosti (npr. prava, računovodstva, medicine). Konstrukciju je trebalo dopunjavati u pravcu stvaranja mogućnosti organizovanja jedne multiprofesionalne strukture. Zadatak nije bio lak. U nedostatku predloga za pravni okvir koji bi omogućio istinsku multiprofesionalnost u samom procesu rada, francuski zakonodavac je predložio oblik multiprofesionalnosti po osnovu ulaganja u osnovni kapital i povezivanja profesionalnih privrednih društava u formi holdinga (interprofesionalnost po osnovu kapitala). Kako je privreda postavljala najveće zahteve pred pravne i računovodstvene usluge, a tržište naročito pravnih usluga trpelo pred ekspanzijom multiprofesionalnih anglosaksonskih kabineta, to se sadašnja francuska pravna rešenja za multiprofesionalnost po osnovu kapitala odnose upravo na povezivanje slobodnih profesija u ova dva domena, kome je dodat i domen industrijske svojine, ali nema sumnje da će korisno poslužiti kao uzor i slobodnim profesijama u drugim oblastima.

Multiprofesionalnost po osnovu kapitala u Francuskoj je plod duge evolucije ideje o zajedničkom radu. Stoga, da bi se razumelo sadašnje pravno rešenje, koje je i odgovor na zahtev EU upućen državama članicama u pogledu stvaranja uslova za efektivnu višedisciplinarnost, potrebno je napraviti kratak osvrt na istorijat koncepcije združivanja nosilaca slobodnih profesija.

---

3 Legge 12 novembre 2011, n° 183 Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (Legge di stabilita' 2012), *Gazzetta Ufficiale*, no. 265 del 14.11.2011 – *Suppl. Ordinario n° 234*; Ley de Sociedades Profesionales, *Boletín Oficial del Estado*, núm. 65 de 16. Marzo de 2007.

4 Savatier, J., *La profession libérale aujourd'hui*, u: Daigre, J.-J. (ré.), 1995, *Exercice en groupe des professions libérales (France, Europe, Etats-Unis)*, Actes du colloque du 29 mars 1994, GLN Joly, Paris, pp. 9–18; Daigre, J.-J., *L'exercice en groupe monoprofessionnel*, u: Daigre, J.-J. (ré.), 1995, pp. 57–71.

2. DUGO SAZREVANJE IDEJE O MULTIPROFESIONALNOSTI

Kada je reč o multiprofesionalnom delovanju, potrebno je naglasiti da pod ovaj pojam ne potpada onaj vid povezivanja profesionalaca koji se ostvaruje kroz povremenu saradnju, za potrebe jednog dosijea ili posla, koja nije nikada predviđena da traje dugo i završava se istovremeno s okončanjem rada na određenom zadatku. Naravno, u praksi je ovaj oblik saradnje i danas veoma zastupljen, a ne isključuje ga ni na koji način planirano širenje mreža multiprofesionalnih privrednih društava.

Multiprofesionalnost znači zajedničko obavljanje profesija od strane profesionalaca različitih disciplina u okviru jedne strukture koja omogućuje združivanje komplementarnih znanja profesionalaca, vlastitim i/ili zajedničkim sredstvima, da bi se zadovoljile potrebe klijentele, uz uvažavanje specifičnosti svake profesije i njene deontologije.⁵

Istorijski gledano, ideja o zajedničkom multiprofesionalnom radu u okviru jedne organizacije nosilaca slobodnih profesija začeta je u Francuskoj šezdesetih i sedamdesetih godina XX veka. Početna zamisao je bila da pravna forma bude građansko profesionalno društvo, što je i realizovano zakonom iz 1972. koji je, unoseći izmene u zakon iz 1966. o profesionalnim građanskim društvima, uveo mogućnost zajedničkog obavljanja više uređenih slobodnih profesija.⁶ Međutim, profesionalne komore nisu nikada dale svoju saglasnost, tako da dekreti za primenu ovih zakona nisu nikada ugledali svetlost dana, a time ni zamišljena multiprofesionalnost nije zaživela.

Tržište pravnih usluga se u Evropi romansko-germanskog pravnog kruga, pa time i u Francuskoj, snažno menjalo pod pritiskom sve prisutnijih, sve uže specijalizovanih i sve više multidisciplinarno organizovanih anglosaksonskih kancelarija, tako da je trebalo tražiti novo pravno rešenje za francuske kabinete da bi mogli uspešno da se suprotstave konkurenciji. U tom cilju usvojen je 1990. zakon o obavljanju u formi privrednih društava slobodnih profesija (SEL) čiji status je uređen zakonom ili podzakonskim aktima ili koje imaju zaštićenu titulu.⁷ U članu 1. stav 1. ovaj zakon je predviđao da mogu biti osnovana za obavljanje jedne slobodne profesije,

5 V. detaljnije Knežić-Popović, D., 2013, str. 131.

6 Loi n° 66-879 du 29 novembre 1966 relative aux sociétés civiles professionnelles – Loi n° 66-879, *Journal officiel de la République Française*, du 30 novembre 1966; Loi n° 72-1151 du 23 décembre 1972 Modification de la loi 66-879 du 29-11-1966, *Journal officiel de la République Française*, du 27 décembre 1972.

7 Loi n° 90-1258 du 31 décembre 1990 relative à l'exercice sous forme de société des professions libérales soumises à un statut législatif ou réglementaire ou dont le titre est protégé – n° 90-1258, JORF 5 janvier 1991. O dalekosežnom značaju ovog zakona za slobodne profesije u pogledu mogućnosti obavljanja u formi društava kapitala

čiji status je uređen zakonom ili podzakonskim aktima ili koje imaju zaštićenu titulu, društva sa ograničenom odgovornošću, akcionarska društva ili komanditna društva na akcije. A zatim, u stavu 3. istog člana je predviđao da ova društva mogu takođe, pod uslovima utvrđenim dekretom Državnog saveta, imati za predmet zajedničko obavljanje više slobodnih profesija. I ponovo, nijedan dekret, koji zahteva francuski zakonodavac za primenu zakona, nije bio donet za multidisciplinarnu strukturu, tako da je predviđena multiprofesionalnost ostala mrtvo slovo na papiru.

Posle toga je trebalo čekati punih jedanaest godina da bi se jednim zakonom, koji se inače odnosio na hitne mere za reforme ekonomskog i finansijskog karaktera (tzv. „zakon MURCEF“), unele novine u prethodni zakon iz 1990. godine.⁸ One se odnose na mogućnost osnivanja društava za finansijska učešća slobodnih profesija (*les sociétés de participations financières de profession libérale* – SPFPL). Od tada su fizička ili pravna lica koja obavljaju jednu ili više slobodnih profesija mogla osnivati društva za finansijska učešća, koja imaju isključivo za predmet držanje udela ili akcija društava za obavljanje slobodnih profesija (SEL), pri čemu same filijale imaju za predmet obavljanje samo jedne profesije. Ukratko, „zakon MURCEF“ je predvideo osnivanje holdinga koji će držati udele ili akcije u društvima za obavljanje slobodnih profesija (filijale), a delatnost ovih društava se veže samo za jednu profesiju. Takođe, ovaj zakon je predvideo i mogućnost participiranja u svakoj grupaciji stranog prava koja ima za predmet vršenje te iste profesije.

Ubrzo se pokazalo da „zakon MURCEF“ nije dao kompletno uređenje, već je samo postavio osnove holdinga, pa je usledilo više naknadnih poboljšanja ovog zakonskog teksta.⁹ Najpre je izmenjen zakonom iz 2004. godine koji je doneo dva značajna poboljšanja.¹⁰ Prvo, dopušteno je društvima za finansijska učešća da obavljaju neke sporedne, dopunske

v. Knežić-Popović, D., 1997, Uvođenje društava kapitala u svet slobodnih profesija, *Pravni život*, 10, str. 985–996.

8 Loi n° 2001–1168 du 11 décembre 2001 portant sur les mesures urgentes de réformes à caractère économique et financier – MURCEF, *Journal officiel de la République Française*, n° 288 du 12 décembre 2001.

9 U literaturi je ocenjeno da se zakonskim rešenjem kojim su postavljeni osnovi holdinga uspeo samo da se ublaži nedostatak zakonskih i fiskalnih rešenja koja bi imala za cilj uspostavljanje takvih struktura koje bi mogle uspešno da konkurišu sličnim stranim organizacijama. V. npr. Lamaze, É. de, 2011, Un premier pas vers l'interprofessionnalité capitaliste des professions libérales – À propos de la loi du 28 mars 2011, *La semaine juridique*, n° 16, 18 avril 2011, G 440, p. 731.

10 Loi n° 2004–130 du 11 février 2004 réformant le statut de certaines professions judiciaires ou juridiques, des experts judiciaires, des conseils en propriété industrielle et des experts en ventes aux enchères publiques, *Journal officiel de la République Française*, n° 0036 du 12 février 2004.

delatnosti koje moraju biti u direktnoj vezi sa delatnostima koje obavljaju društva-kćeri i namenjene isključivo njima. Druga novina donela im je mogućnost da investiraju u svaku grupaciju stranog prava koja ima za predmet obavljanje iste profesije, što je trebalo da bude sredstvo međunarodnog razvoja francuskih struktura za obavljanje slobodnih profesija.

Sledeća izmena izvršena je zakonom o modernizaciji ekonomije iz 2008. koji je predvideo da društva za finansijska učešća imaju većinsko pravo glasa u organima svojih filijala, pod uslovom da su članovi filijala i holdinga istovetni.¹¹ Naime, do tada je bilo moguće, u cilju olakšavanja osnivanja mreža društava za obavljanje slobodnih profesija, da društvo za finansijsko učešće drži manjinski deo osnovnog kapitala u filijali, čak i u slučaju kada njeni članovi nisu isključivo oni koji obavljaju profesiju u tom društvu/filijali. Ali da bi se očuvala čvrsta veza između holdinga i filijala, sada je predviđeno da većinsko pravo glasa u društvima/filijalama imaju uvek, direktno ili indirektno, članovi koji u njima vrše profesiju.

Usvajanjem dekreta o primeni zakona MURCEF (2004), koji se odnosio na profesiju advokata i dekreta o primeni zakona LME (2008), koji se odnosio na profesije notara, izvršitelja i sudskih procenitelja, izgledalo je da su za pravne profesije stvari bile sređene. Ipak, proizlazilo je da su predviđeni holdinzi slobodnih profesija ostali monoprofesionalni i da nije uvek bilo moguće investiranje u društva za vršenje različitih profesija¹².

U to vreme pojavio se projekat predsednika Republike u pogledu buduće uloge pravnih profesija, koji je predviđao spajanje različitih profesija u pravu da bi se stvorila jedna „velika pravna profesija“. Ideja je u stručnoj javnosti izazvala brojne reakcije, pa je imenovana komisija na čelu sa advokatom Žan-Mišelom Daroazom (*Jean-Michel Darrois*) koja je dobila zadatak da ispita ulogu i budućnost ove grupacije slobodnih profesija. Komisija je u svom izveštaju, već na str. 25, odbacila svaki predlog spajanja pravnih profesija, ali je ovu nerealnu i odbačenu ideju zamenila jednom praktičnom – idejom multiprofesionalnog povezivanja po osnovu kapitala.¹³ Osnovno pitanje je bilo kako dopustiti nosiocima različitih profesija u pravu da se grupišu u okviru privrednih društava koja bi imala za predmet učešće u osnovnom kapitalu onih društava u kojima se obavljaju profesije, a da pri tome ostane stroga podeljenost po profesijama.

11 Loi n° 2008-776 du 4 août 2008 de modernisation de l'économie (LME), *Journal officiel de la République Française*, n° 0181 du 5 août 2008.

12 Lamaze, É. de, 2011, p. 732.

13 Darrois, J.-M., 2009, (ss. dir.), *Vers une grande profession du droit*, Rapport sur les professions du droit, Mission confiée par le Président de la République, (*Le rapport Darrois*), La documentation française, mars 2009, pp. 76–83, (www.justice.gouv.fr/.../rap_com_darrois, 29.07.2013).

Direktna posledica Izveštaja *Darrois* bila je usvajanje novog zakona 2011. koji konačno doteruje multidisciplinarnost po osnovu kapitala. O ovom zakonu, koji se inače odnosi na modernizaciju pravosudnih, pravnih i još nekih profesija, biće više reči posle poglavlja o merama Evropske unije u domenu pružanja usluga.

3. DIREKTIVA O USLUGAMA

U međuvremenu je i pravo Evropske unije dalo veliki podsticaj multiprofesionalnosti. Dugo je na evropskom nivou pripreman akt koji je trebalo da uredi sektor usluga. Još 2004. godine Evropska komisija je podnela predlog direktive o uslugama u cilju stvaranja efektivnog unutrašnjeg tržišta usluga. Nakon dve godine diskusija, jedna temeljno prerađena verzija teksta usvojena je od strane Saveta i Parlamenta. Direktiva 2006/123/CE Evropskog parlamenta i Saveta od 12. decembra 2006. o uslugama na unutrašnjem tržištu, kratko nazvana Direktiva o uslugama, odnosi se i na multidisciplinarno pružanje usluga.¹⁴

Budući da je sektor usluga u Evropskoj uniji odgovoran za 70% BDP-a i zaposlenosti u većini država članica, cilj Direktive je istinsko ostvarivanje unutrašnjeg tržišta usluga.¹⁵ U tu svrhu, ova direktiva ustanovljava zajednički pravni okvir koji je postavljen na četiri stuba: 1. olakšati slobodu nastanjivanja i slobodu pružanja usluga u Evropskoj uniji, naročito merama pojednostavljivanja administrativnih formalnosti, koje će najviše koristiti malim i srednjim preduzećima; 2. ojačati prava korisnika usluga; 3. unaprediti kvalitet usluga i 4. ustanoviti efektivnu administrativnu saradnju između država članica.

Direktiva, u sektorima i delatnostima na koje se primenjuje, obezbeđuje da države članice uredi slobodan pristup svim pružaocima usluga sa evropskog prostora, kao i njihovo slobodno vršenje, ali predviđa i da pod određenim uslovima države članice mogu nametnuti svoje zahteve u pogledu ovih delatnosti. S tim u vezi Direktiva ustanovljava određena pravila, od kojih su za temu multidisciplinarnosti od značaja ona predviđena u članu 15, kojima se država članica obavezuje da izvrši procenu zahteva koje postavlja pružaocima usluga koji su se u njoj nastanili da bi potvrdila da su nediskriminacioni, da su neophodni radi nužnosti zaštite opšteg interesa i da su proporcionalni cilju koji se očekuje. Svaka država članica treba da ispita, između ostalog, da li njen pravni sistem uslovljava pristup

---

14 Directive 2006/123/CE du Parlement Européen et du Conseil du 12 décembre 2006 relative aux services dans le marché intérieur.

15 Directive 2006/123/CE, p. 4.

nekoj delatnosti usluga ili za njihovo vršenje postavlja zahteve koji nameću obavezu pružaocu usluga da bude osnovan u posebnoj pravnoj formi.¹⁶

Važno je da se istakne da Direktiva uređuje samo uslove pod kojima jedan pružalac usluga pristupa nekoj delatnosti i pod kojima je može vršiti u jednoj državi članici, a nema uticaj na prava i obaveze iz radnog odnosa, prava na socijalnu zaštitu, ne menja generalno uređene evropske uslove priznavanja profesionalnih kvalifikacija, kao ni pravila o zaštiti potrošača. Ona takođe ne utiče na pravila o finansiranju određenih usluga od strane države, ni na pravila o izboru operatera koji uživaju ove javne finansije, niti na pravila o javnim nabavkama.

Posebno je značajno istaći da se Direktiva o uslugama ne primenjuje na jedan određeni broj sektora i delatnosti, i to naročito na: usluge opšteg ekonomskog interesa; finansijske usluge (bankarske usluge, usluge osiguranja i reosiguranja, usluge fondova penzijskog osiguranja i investicionih fondova itd.); usluge telekomunikacionog sektora koje su uređene sektorskim aktima; usluge transporta; zdravstvene i farmaceutske usluge; audiovizuelne usluge; delatnosti novčanih igara; određene društvene usluge.¹⁷

Delatnosti na koje se direktiva odnosi nisu eksplicitno propisane. Naime, Direktiva ima za cilj da se primenjuje na sve usluge, izuzev onih koje su navedene u članu 17. Dakle, glavni sektori i delatnosti na koje se odnosi, a za koje je procenjeno da obezbeđuju oko 40% BDP-a u EU i zaposlenosti, jesu: sektor zanatskih usluga i građevinarstva; sektor usluga u turizmu; sektor trgovine na malo; usluge u domenu prometa nepokretno-

16 Direktiva postavlja dva tipa pravila, s obzirom na mesto gde je pružalac usluga nastanjen.

Kada se pružalac usluga nastanio u državi članici, direktiva predviđa: 1. da država članica pojednostavi administrativne procedure (organizovanje jedinstvenog šaltera za sve zahteve i formalnosti, mogućnosti elektronskog postupanja); 2. da olakša režim i procedure overe za sve postupke koje jedna država članica zahteva za nastanjivanje na njenoj teritoriji (čl. 9–13); 3. da država članica ukloni iz svog pravnog sistema zahteve koji predstavljaju neopravdana ograničenja (državljanstvo, mesto prebivališta, uslovljavanje dobijanja odobrenja dokazom o postojanju ekonomske potrebe ili zahtevom tržišta itd., član 14) i 4. da država članica izvrši procenu određenih zahteva da bi mogla da potvrdi da su oni nediskriminacioni, neophodni s aspekta opšteg interesa i proporcionalni cilju koji se očekuje (kvantitativna ograničenja, obavezne tarife minimuma i maksimuma, zahtev pravne forme itd., član 15).

Kada se pružalac usluga ne nastanjuje u državi članici u kojoj želi da vrši delatnost, direktiva predviđa, polazeći od načela slobode pružanja usluga, da država članica može nametnuti nacionalne zahteve ovom operateru, a koji su veći od onih koji mu se postavljaju u njegovoj državi porekla, pod sledećim uslovima: 1. ovi zahtevi treba da budu nužni, odnosno opravdani iz razloga javnog poretka, javne sigurnosti, javnog zdravlja ili zaštite okoline; 2. treba da budu proporcionalni željenom cilju i 3. treba da budu nediskriminacioni između država članica (član 16).

17 Art. 17, Directive 2006/123/CE.

sti, organizacije kulturnih i zabavnih događaja i sl.; auto-škole; određene slobodne profesije: računovođe, revizori, veterinari, geometri, arhitekta; usluge tehničke sertifikacije i kontrole; usluge laboratorija za istraživanja i tehničke analize.

Za temu koja se obrađuje poseban značaj ima član 25, naslovljen „Multidisciplinarnost delatnosti“. U paragrafu prvom, stavu prvom navedenog člana utvrđuje se kao osnovno pravilo obaveza država članica da osiguraju da njihovi pružaoci usluga ne podležu zahtevima koji ih obavezuju na vršenje isključivo jedne specifične delatnosti ili koji ih ograničavaju u zajedničkom ili partnerskom obavljanju različitih delatnosti. Dakle, da se napusti šema „jedno društvo/jedna delatnost“. Ipak, zakonodavac predviđa da određeni zahtevi mogu biti postavljeni, i to samo: 1. kod uređenih profesija, u meri u kojoj je to opravdano da bi se garantovalo poštovanje različitih deontoloških pravila zbog specifičnosti svake profesije i da bi se zaštitila nezavisnost i nepristrasnost ovih profesija; 2. opravdani su i zahtevi/ograničenja za one koji pružaju usluge sertifikacije, akreditacije, tehničkog nadzora, testiranja ili eksperimenta, ako su ti zahtevi potrebni zbog zaštite njihove nezavisnosti i nepristrasnosti. Kada su multidisciplinarnost delatnosti između pružalaca usluga dopuštene, države članice treba da osiguraju sprečavanje sukoba interesa i omogućće nespojivosti između određenih delatnosti, da osiguraju nezavisnost i nepristrasnost koje zahtevaju određene delatnosti i da osiguraju da deontološka pravila različitih delatnosti budu kompatibilna među sobom, naročito u materiji profesionalne tajne (par. 2). U izveštajima koje države članice podnose potrebno je da navedu koji pružaoci usluga podležu navedenim ograničenjima, sadržaj tih ograničenja, kao i razloge za koje one smatraju da ih opravdavaju (par. 3).

Interesantno je da direktiva ne govori o profesijama, već o delatnostima, što potvrđuje uverenje, sve raširenije u stručnim krugovima, da pojam profesije pomalo uzmiče pred promocijom delatnosti kao pojmom različitim i širim od pojma profesije.¹⁸ Države članice su dobile rok od tri godine za prenošenje odredaba direktive u svoja nacionalna prava. Takođe, imale su obavezu da predaju Komisiji, a ova drugim državama članicama, sve akte i zaključni izveštaj koji opisuju način na koji su one izvršile prenošenje direktive u svoja prava.¹⁹

Regulisanje multiprofesionalnog holdinga bio je način na koji je Francuska odgovorila na obavezu uvođenja u nacionalno zakonodavstvo rešenja predviđenih u ovoj direktivi.

---

18 U tom smislu Bricard, A., *La SPFPL est un levier de conquête et d'efficacité*, *AGEFI – Quotidien des affaires et de la finance*, 7 février 2014, (<http://www.agnes-bricard.com/interprofessionnalite-2/la-spfpl-est-un-levier-de-conquete-et-defficacite-article-pa-ru-dans-lagefi-actifs-du-7-fevrier-10.06.2014>).

19 Art. 39, Directive 2006/123/CE.

4. MULTIPROFESIONALNI HOLDING SLOBODNIH PROFESIJA

Novi zamah uređenju holdinga za slobodne profesije doneo je, kako je već pomenuto, Zakon o modernizaciji pravosudnih i pravnih profesija i određenih uređenih profesija iz 2011. godine.²⁰ Ovaj zakon je uneo značajne izmene u vršenju slobodnih profesija, a jedna od glavnih odnosi se na pravni režim holdinga slobodnih profesija. Utvrđujući principe multiprofesionalnog obavljanja slobodnih profesija po osnovu učešća u osnovnom kapitalu, Zakon je najzad doveo do približavanja uređenih slobodnih profesija, konkretno slobodnih profesija u domenu prava, računovodstva i industrijske svojine. Reforma se u osnovi sastojala u unošenju jednog novog člana (član 31–2) u Zakon o obavljanju slobodnih profesija u obliku privrednih društava i društava za finansijska učešća slobodnih profesija iz 1990. godine, kao i nekoliko neophodnih izmena u postojećim članovima (čl. 5. i 31–1).

Za razliku od koncepta monoprofesionalnog holdinga, predviđenog još 2001. godine tzv. zakonom MURCEF, novim rešenjem dopušta se da društva za finansijska učešća slobodnih profesija mogu takođe da imaju učešće u osnovnom kapitalu društava za obavljanje slobodnih profesija, kao i u kapitalu privrednih društava opšteg kompanijskog prava, a koja imaju za predmet obavljanje dve ili više profesija, i to: advokata, javnih beležnika, izvršitelja, sudskih procenitelja, računovođa, revizora i savetnika za industrijsku svojinu. Drugim rečima, reč je o dopuštanju osnivanja holdinga čije filijale vrše svoju uređenu profesiju u navedenim domenima. Cilj širenja predmeta holdinga bio je stvaranje mreža društava različitih profesija u pravu, računovodstvu i industrijskoj svojini, čije vezivno tkivo je kapital, a time i jačanja njihove globalne konkurentske sposobnosti na domaćem i stranom tržištu usluga. Osim toga, zakon je predvideo mogućnost da društva za finansijska učešća participiraju i u svakoj grupaciji stranog prava koja ima za predmet vršenje jedne ili više navedenih profesija.

Da bi se sačuvala veza između vlasničkih struktura i onih koji obavljaju profesiju u filijalama, a time i nezavisnost profesionalaca, predviđena je najpre zaštitna mera koja se sastoji u postavljanju uslova da više od polovine kapitala i prava glasa u holdingu treba da drže profesionalci koji obavljaju svoju profesiju u filijalama. Ostatak, prema slovu novog člana 31–2, mogu da drže: 1. fizička ili pravna lica koja obavljaju profesiju ili profesije koje su delatnost ovih društava, pod uslovom, kada je reč o prav-

20 Loi n° 2011-331 du 28 mars 2011 de modernisation des professions judiciaires ou juridiques et certaines professions réglementées, *Journal officiel de la République Française*, n° 0074 du 29 mars 2011.

nim licima, da se radi o građanskopravnom karakteru njihove delatnosti i da njihov kapital isključivo drže i imaju pravo glasa članovi ili stari članovi slobodnih profesija čiji status je uređen zakonom ili podzakonskim aktima ili čija je titula zaštićena, kao i imaoći prava; 2. tokom perioda od deset godina, fizička lica koja su završila svaku profesionalnu delatnost, koja su obavljala ovu ili ove profesije u jednom od ovih društava; 3. imaoći prava napred navedenih fizičkih lica tokom perioda od pet godina posle njihove smrti; 4. lica koja obavljaju jednu od navedenih profesija; 5. državljani država članica Evropske unije, drugih država članica Evropskog ekonomskog prostora ili Švajcarske, koji obavljaju u svojstvu nosioca slobodne profesije u jednoj od ovih država jednu od navedenih delatnosti u domenu prava, računovodstva i industrijske svojine.²¹

Druga zaštitna mera koja bi trebalo da obezbedi nezavisnost nosilaca slobodnih profesija je u domenu upravljanja. Pošto je u francuskom pravnom sistemu primenjen i jednodomni i dvodomni sistem upravljanja, sa vrlo razuđenim nizom organa koji učestvuju u upravljanju četiri različite pravne forme društava kapitala, to je u radu ovog obima nepotrebno ulaziti u detalje pravnog rešenja za sve organe uprave svih tipova društva.²² Stoga se može reći, sasvim pojednostavljeno, da je Zakon iz 2011. godine predvideo da uprava društva (direktori, predsednik upravnog odbora, predsednik nadzornog odbora, najmanje dve trećine članova upravnog ili nadzornog odbora) treba da bude izabrana među članovima koji svoje profesije obavljaju u filijalama.²³

Novi član 31–2 uređuje i pitanje poslovnog imena predviđajući da obaveznom elementu vezanom za pravni oblik društva treba da prethodi ili da mu sledi naznačavanje da se radi o društvu za finansijska učešća slobodnih profesija, a nakon toga treba da usledi navođenje profesija koje se obavljaju u pojedinim filijalama.²⁴

Ipak, iako je ovim novim članom 31–2 Zakona iz 1990. godine učinjen značajan napredak u uspostavljanju, nakon toliko godina, multipro-

21 Art. 31–2, para. 2, point 1–5, Loi n. 90–1258 du 31 décembre 1990.

22 Pravne forme francuskih privrednih društava, uređene u Drugoj knjizi *Code de commerce* (art. L. 210–1 do l. 252–12) jesu: ortačko društvo (L. 221–1 i d. *C. com.*), komanditno društvo (L. 222–1 i d. *C. com.*), društvo s ograničenom odgovornošću (L. 223–1 i d. *C. com.*), akcionarsko društvo (L. 225–1 i d. *C. com.*), komanditno društvo na akcije (L. 226–1 i d. *C. com.*) i pojednostavljeno akcionarsko društvo (L. 227–1 i d. *C. com.*). O francuskim privrednim društvima videti npr.: Cozian, M., Viandier, A., Deboissy, F., 2002, *Droit des sociétés*, Paris, Litec, 15 éd., pp. 265–579; Merle, Ph., 2001, *Droit commercial – Sociétés commerciales*, Paris, Dalloz, 8 éd., pp. 147–662; Vidal, D., 2003, *Droit des sociétés*, Paris, L.G.D.J., 4 éd., pp. 410–564.

23 Art. 31–2, para. 4, Loi n° 90–1258 du 31 décembre 1990.

24 Art. 31–2, para. 3, Loi n° 90–1258 du 31 décembre 1990.

fesionalnosti po osnovu učešća u osnovnom kapitalu, ipak je trebalo sačekati 2014. godinu da bi se posebnim dekretom precizirali uslovi primene i time multiprofesionalna društva istinski zaživela.²⁵ Prethodno je za svaku od profesija trebalo da bude donet poseban dekret koji dopušta članovima njenih profesionalnih organizacija da osnivaju društva za finansijska učešća, što je i učinjeno.²⁶

5. KARAKTERISTIKE MULTIPROFESIONALNOG HOLDINGA

Forma povezivanja slobodnih profesija po osnovu kapitala iznedrila je i neke specifičnosti ove organizacije, delom precizirane u Dekretu o primeni od 19. marta 2014. godine.

Zakonodavac predviđa da društvo za finansijska učešća može biti osnovano u nekoj od formi društava kapitala, upućujući na odredbe Trgovačkog zakonika. U Francuskoj to znači u obliku: društva sa ograničenom odgovornošću, akcionarskog društva, komanditnog društva na akcije i pojednostavljenog akcionarskog društva.²⁷ Dakle, u pogledu pravne forme društva nema posebnih rešenja. Dekret u članu 1. precizira da su društva za finansijska učešća uređena odredbama Knjige II Trgovačkog zakonika, izuzev posebnih rešenja predviđenih ovim dekretom.

Predmet poslovanja/delatnost društva za finansijska učešća je držanje udela ili akcija društava/filijala koja obavljaju neku od navedenih profesija, ali zakonodavac naglašava da je dopušteno i učešće u kapitalu u svakoj grupaciji stranog prava koja obavlja iste profesije.

Za osnivanje holdinga su predviđene izvesne specifičnosti. O osnivanju društva za finansijska učešća najpre treba da se obaveste nadležni organi profesionalnih udruženja onih profesija koje čine jednu multiprofesionalnu mrežu. Obaveštenje treba da sačini zajednički zastupnik osnivača/članova u formi izjave koja sadrži spisak članova sa naznakom njihove profesije i, za svakog od njih, naznačavanje dela kapitala koji drže

25 Décret n° 2014-354 du 19 mars 2014 pris pour l'application de l'article 31-2 de la loi n° 90-1258 du 31 décembre 1990 relative à l'exercice sous forme de sociétés des professions libérales soumises à un statut législatif ou réglementaire ou dont le titre est protégé, *Journal officiel de la République Française*, n° 0068 du 21 mars 2014.

26 Npr. otvaranje profesije računovođa za multiprofesionalne participacije regulisano je tek 2012. godine (Décret n° 2012-690 du 7 mai 2012 pris pour l'application aux professionnels de l'expertise comptable de la loi n° 90-1258 du 31 décembre 1990 relative à l'exercice sous forme de sociétés des professions libérales soumises à un statut législatif ou réglementaire ou dont le titre est protégé et aux sociétés de participations financières de professions libérales, *Journal officiel de la République Française*, n° 0108 du 8 mai 2012).

27 Art. 31-1, para. 2, Loi n° 90-1258 du 31 décembre 1990.

u društvu. Uz izjavu se prilaže i jedan primerak statuta (u francuskom pravu predviđen za sva društva kapitala kao jedini konstitutivni akt). Multiprofesionalni holdinzi se upisuju u posebne spiskove koje drže nadležne profesionalne asocijacije, posebno za svaku profesiju koja se obavlja u okviru društava kćeri. Ukoliko je neka od profesija vezana za vršenje javnih ovlašćenja (npr. javni beležnici), predviđa se i posebno obaveštavanje nadležnog ministarstva pravde. Sam upis multiprofesionalnog holdinga u registar privrednih subjekata uređen je odgovarajućim članovima Trgovачkog zakonika (R 123–31 i dalje), s tim što je uz redovna dokumenta potrebna za imatrikulaciju potrebno priložiti i već pomenuto obaveštenje zajedničkog zastupnika i spiskove društava za finasijska učeša koje vodi svaka profesionalna asocijacija²⁸.

U poslovnom imenu ovih društava obaveznom navođenju pravne forme društva treba da prethodi ili da mu sledi oznaka da je u pitanju društvo za finasijsko učešće slobodnih profesija, kao i navođenje profesija koje se vrše u društvima filijalama.

Kada je reč o kapitalu, ovim holdinzima nije dopušteno da privlače druge investitore osim onih koji su vezani za slobodne profesije, za razliku od društava kćeri, koja su otvorena manjinskim delom za „vanjski“ kapital, onaj koji nije vezan za odnosne profesije. Ulozi su, kako sugerije naziv društva, u novcu. Zakonodavac predviđa takođe da holding slobodnih profesija može da participira u svakoj grupaciji stranog prava koja ima za predmet vršenje dve ili više napred nevedenih profesija. Očigledna je namera zakonodavca da otvaranjem prema evropskim profesionalcima pokaže jasnu „orijentaciju u smeru evropeizacije“ naročito profesija u pravu. Drugim rečima, mreža koja se formira od monoprofesionalnih filijala ne mora da nastane isključivo kao nacionalna, već je moguća i kao evropska mreža.²⁹ O dva mehanizma zaštite nezavisnosti nosilaca slobodnih profesija – više od polovine kapitala i prava glasa interprofesionalnog holdinga treba da pripada licima koja obavljaju svoju profesiju u filijalama; uprava treba da bude izabrana među članovima koji obavljaju profesiju u filijalama, o čemu je bilo reči u podnaslovu 4.

Ako je u pitanju akcionarsko društvo (u francuskom primeru, ma koji oblik akcionarskog društva), akcije obavezno treba da glase na nominalnu vrednost.

Ova društva mogu da obavljaju i dopunske delatnosti koje su „u direktnoj vezi sa njihovim predmetom i namenjene isključivo društvima ili

28 Art. 2–4, Décret n° 2014–354.

29 U tom smislu: *L'interprofessionnalité capitalistique* (Rapport), L'Institut sur l'évolution des professions juridiques (IEPJ), Rapporteur: Hervé Chemouli, décembre 2012, pp. 138–139; (<http://www.iepj.fr>, 21.06.2014).

grupacijama u kojima imaju učešće³⁰. Dopunske delatnosti mogle bi se odnositi na administrativne usluge (računovodstvo, sekretarijat, dokumentacija i sl.), održavanje zajedničkog informatičkog servisa, obrazovanje zaposlenih itd. Spomenute dopunske delatnosti treba da budu isključivo namenjene društvima filijalama, a ni na koji način ne mogu biti u vezi sa uslugama koje su filijale direktno izvršile i fakturisale klijentima. Nesporan je interes holdinga da, osim držanja udela ili akcija u filijalama, obavlja i ovakvu vrstu delatnosti jer može poslove koji proizlaze iz sporednih delatnosti da fakturiše filijalama, a filijale kao male strukture mogu da imaju manje troškova u određenim stavkama potrošnje i fiskalne povlastice. Ovde nije zanemarljiv ni interes klijentele koja na taj način može da dobije kvalitetniju i kompletniju uslugu.

Kada multiprofesionalno društvo za finansijska učešća stiže udele ili akcije nekog društva koje obavlja profesiju koja do tada nije bila uključena u njegovo multiprofesionalno delovanje ili kada povlači držanje udela ili akcija jedne filijale, zakonski zastupnik treba da obavesti najpre odgovarajuće profesionalno udruženje o promenama koje su nastupile. Nadležni organ profesionalnog udruženja treba da se pobrine o izmeni početnog upisa društva u spiskovima koje vode profesionalna udruženja. Tako navedene odredbe Dekreta stavljaju ponovo akcenat, kada je reč o publicitetu nastalih promena, na prvenstveno obaveštavanje profesionalne asocijacije.³¹

Podrazumeva se da ovako uređena multiprofesionalnost, gde svaka od profesija ostaje uređena svojim deontološkim pravilima, treba da se ostvari uz poštovanje striktnih nadležnosti svake profesije. Otuda, profesionalna udruženja treba da prate da li multiprofesionalno društvo deluje u skladu sa odgovarajućim zakonskim i podzakonskim odredbama i mogu da pozovu društvo da uredi svoju situaciju. Ukoliko ono nije u stanju da izvrši zahtevane izmene, nadležni organi profesionalnih udruženja mogu da pozovu svoje članove i nalože im da pokrenu postupak prestanka društva, u skladu sa pravilima i u roku predviđenom u statutima, a nepostupanje članova po ovom zahtevu povlači eventualno disciplinsku odgovornost.

Multiprofesionalno društvo za finansijska učešća podleže nadzoru od strane profesionalnih udruženja s obzirom na to da su njegovi članovi nosioci odgovarajućih slobodnih profesija. Organ nadzora svakog profesionalnog udruženja obavezan je da dostavi izveštaj o kontroli koju je izvršio svim drugim profesionalnim udruženjima čiji članovi drže udele ili akcije u holdingu. Očigledna je namera da se uspostavi uzajamna razmena informacija koje ima svaki organ nadzora u odnosu na multiprofesionalni hol-

30 Art. 31–1, para. 1, Loi n° 90–1258 du 31 décembre 1990.

31 Art. 5–7, Décret n° 2014–354.

ding. Ovi izvještaji mogu eventualno biti saopšteni nadležnim državnim organima gonjenja, kao i organima profesionalnih udruženja nadležnim za utvrđivanje disciplinske odgovornosti.³²

Za likvidaciju ovog društva je karakteristično da se likvidacioni upravnik može birati samo među članovima holdinga ili među članovima ili starim članovima jedne od profesija koje čine delatnost filijala. Funkcije likvidacionog upravnika ne mogu biti poverene onom članu kome je izrečena neka od disciplinskih mera. U skladu sa rešenjima opšteg prava, može biti određeno i više likvidacionih upravnika. Nadležni sud u sedištu društva može smeniti likvidacionog upravnika zbog sprečenosti ili svakog drugog ozbiljnog razloga, a na zahtev likvidacionog upravnika, članova društva ili prokuratora države. Kako je i početak postupka osnivanja multiprofesionalnog holdinga striktno vezan za obaveštavanje profesionalnih udruženja svake od profesija koje su zastupljene u filijalama, to i procedura prestanka ove vrste društva započinje dostavljanjem rešenja o imenovanju likvidacionog upravnika najpre profesionalnim udruženjima, a tek potom nadležnom registru. Stoga se naglašava da likvidacioni upravnik ne može započeti nijednu radnju postupka likvidacije pre ispunjavanja navedenih formalnosti.³³

6. OGRANIČENJA I POTENCIJALI MULTIPROFESIONALNOG HOLDINGA

Nije teško uočiti da multiprofesionalno društvo za finansijska učešća slobodnih profesija kao oblik povezivanja po osnovu kapitala nije istovremeno i oblik organizovanja koji dovodi do multiprofesionalnosti u obavljanju profesija. Profesije i dalje ostaju u procesu vršenja striktno odvojene, a holding se ne meša u profesionalni rad.

Ovaj specifični holding nosi izvesna ograničenja.

Holding slobodnih profesija nije elastična struktura čija je ambicija da nastane i da se ugasi posle završetka rada na jednom ili dva dosijea. Prema tome, on nije pravi odgovor za upravljanje jednim slučajem ili za zadatak projektovan na dati period, već trajna struktura usmerena na približavanje više profesionalaca koji će izaći na tržište usluga sa globalizovanom ponudom. Za sve one koji žele multiprofesionalnost samo putem povremene saradnje, što je u praksi ipak često, nema nekog prelaznog rešenja koje bi služilo kao uvod ili prelazni oblik ka holdingu kao krajnjem cilju.

---

32 Art. 8–10, Décret n° 2014–354.

33 Art. 12, Décret n° 2014–354.

Zakonsko rešenje ograničava se samo na profesije u domenu prava, računovodstva i industrijske svojine. Reč je samo o tzv. uređenim profesijama, onima koje imaju svoja profesionalna udruženja, dok neuređene profesije za sada ne mogu računati na ovaj oblik zajedničkog rada.³⁴

Stiče se utisak da je cela konstrukcija multiprofesionalnog holdinga zamišljena samo između jednakih, sa podjednakim finansijskim mogućnostima u pogledu ulaganja u kapital i sticanja udela ili akcija. Za male nema mesta. Stoga se učešće u interprofesionalnosti po osnovu kapitala tiče samo jednog manjeg broja nosilaca slobodnih profesija. Uz to, realno ograničenje je i nemogućnost učešća spoljnog kapitala, onog koji potiče izvan slobodnih profesija.

Predviđena obaveza nadležnih organa profesionalnih udruženja da razmenjuju svekolike izveštaje i informacije, iako zaštitna i preventivna mera, vodi u izvesnoj meri ka „deljenju tajne“.

Jedno od najvećih ograničenja svakako je nepostojanje formalizovane zajedničke deontologije. Kada je reč o deontologiji, uvek treba imati u vidu da ona nije cilj sam za sebe, već da u konačnom učinku treba da služi zaštititi korisnika usluga.³⁵ Interprofesionalnost otvara pitanje povezivanja i usklađivanja deontologija različitih profesija između kojih postoje strukturne razlike. Na primer, razlika u statusu advokata, s jedne strane, i notara ili izvršitelja, s druge strane, pokazuje se kod: slobode pristupa i upisa jednih i uslova za imenovanje drugih, slobode izbora mesta kancelarije jednih i određivanja službenog sedišta za druge, potpuno slobodnog delovanja za jedne i obaveze vršenja javne službe za druge, slobode utvrđivanja honorara za jedne i striktnog pokoravanja tarifi za druge, uslova nadzora različitih za jedne i druge, razlikovanja u pogledu profesionalne tajne, razlika u borbi protiv pranja novca itd. Dugačka lista onoga što razlikuje navedene profesije mogla bi još da se nastavi.³⁶ Pri tome, profesije u domenu prava se pozivaju na svoju specifičnost koja je nasleđe njihove istorije i kao takve stvaraju u startu brojne kočnice za nastanak harmonizovanih pravila, primenjivih na jedno interprofesionalno društvo. Ipak, potrebe traže da se postigne konsenzus oko jednog skupa zajedničkih deontoloških pravila koja bi se primenjivala u interprofesionalnosti, naročito kada je reč o mešanju profesija iz domena prava, računovodstva i

34 U Direktivi o uslugama ne navode se profesije nego delatnosti, o čemu je već bilo reči. Moglo bi se reći da je duh Direktive okrenut ka delatnostima. Smatra se da pojam profesije polagano uzmiče pred afirmisanjem pojma delatnosti, te da će za petnaest ili dvadeset godina pojam profesije i organizovanja u okviru komora iščeznuti kao zastareo. Bricard, A., 7 février 2014.

35 Detaljnije v. Thomas, J-B., Lefas, P., 1995, pp. 335–336.

36 *L'interprofessionnalité capitalistique* (Rapport), 2012, p. 141.

industrijske svojine. U tom cilju uloga profesionalnih komora pojavljuje se kao centralna. Upravo od njih se očekuje da spisak smetnji koje navodi svaka profesija (poštenje i moralnost, kvalitet rada, nezavisnost, sukob interesa, profesionalna tajna, poverljivost prepiske, borba protiv pranja novca, nadzor itd.) prihvate više kao razlike u stepenu nego kao razlike u njihovoj prirodi.³⁷ Čak i ako bi bilo teško doći do dokumenta koji bi sadržavao formalizovanu zajedničku deontologiju, minimum koji bi mogao zadovoljiti je razvijanje zajedničkih deontoloških principa. Važno je da pravila budu po svojoj prirodi takva da uvere klijenta da određenu praksu svi zajedno slede.

Multiprofesionalni holding raspolaže i potencijalima. Iako je broj interesenata investitora potencijalno skroman, on ipak predstavlja značajan instrument modernizacije i jačanja slobodnih profesija u borbi sa stranim konkurentskim firmama, prvenstveno onim preko Lamanša, koje dolaze iz okruženja snažno liberalizovanih pravnih usluga i tzv. sistema deregulacije. Raspolaganje ovakvim instrumentom daje mogućnost da se na polju slobodnih profesija na koje se odnosi sačini čitava strategija razvoja.

Ovo je društvo kapitala, multiprofesionalnost po osnovu kapitala. To dopušta da se zajedno investira da bi se zajedno radilo. Drugim rečima, vezivno tkivo je kapital i on je taj koji čini da zajednički interesi budu povezani. Pri tome, štite se pravila svojstvena svakoj profesiji, svako zadržava autonomiju u okviru svoje profesije, vezu sa svojom komorom, rad u skladu sa obavezama i odgovornostima svoje profesije.

Ideja o multiprofesionalnom holdingu znači promenu smera u fuziji profesija. Do sada se razmišljalo o multidisciplinarnosti samo tako što bi pravac povezivanja polazio od društava filijala koja su monoprofesionalna. Sada, sa institutom multiprofesionalnog holdinga pravac kretanja je obrnut: veze interprofesionalnosti polaze od društva majke. Upravo ova promena pravca otvara mogućnost stvaranja mreža, na nacionalnom ili evropskom nivou.

Gotovo da nije potrebno posebno isticati da uspeh multiprofesionalnosti po osnovu kapitala zavisi i od podsticajne fiskalne politike.

Pa ipak, iako je stvoren zakonski i podzakonski okvir za upotrebu efikasnog i modernog sredstva multiprofesionalnosti, najznačajnija kočnica za uspostavljanje efektivnog multiprofesionalnog rada u Francuskoj je bio, paradoksalno, psihološki faktor. Korisno je podsetiti na neobičnu činjenicu da je francuski parlament izglasao multiprofesionalnost još pre pedeset godina, zakonom iz 1966. godine, a profesionalne komore su blo-

---

37 *L'interprofessionnalité capitalistique* (Rapport), 2012, pp. 140/141.

kirale punih četrdeset osam godina taj i još nekoliko sledećih zakona, o čemu je već bilo reči.³⁸ Očigledno je da napuštanje navika u tradicionalnom vršenju profesija nije jednostavna stvar. Stoga francuski Institut za unapređenje pravnih/pravosudnih profesija u svom opširnom izveštaju iz decembra 2012. godine o interprofesionalnosti po osnovu kapitala u zaključku konstatuje: „Interprofesionalnost je kultura koja se gradi najpre u mentalitetu.“³⁹ Čini se da je ova konstatacija od posebnog značaja za našu zemlju, s obzirom na kod nas nedavno nastalu tenziju između dve slobodne profesije u pravu, advokata i javnih beležnika. Ako je multiprofesionalnost kultura koja se gradi najpre u mentalitetu i koja se teško probija, to znači da su potrebni vreme, uslovi i strpljivost u promeni načina razmišljanja. Svaka profesija ima svoju kulturu koja je postepeno stvarana, a za multiprofesionalnost kao novu kulturu se tek treba boriti. To znači podsticati je postepeno i istrajno. Prvenstveno menjati način razmišljanja. Tek potom zakonska rešenja o multidisciplinarnosti padaju na plodno tle. Da li ćemo i mi uspeti da gradimo ovu novu kulturu?

LITERATURA

1. Bricard, A., 2014, La SPFPL est un levier de conquête et d'efficacité, *AGEFI – Quotidien des affaires et de la finance*, 7 février 2014, (<http://www.agnes-bricard.com/interprofessionnalite-2/la-spfpl-est-un-levier-de-conquete-et-defficacite-article-paru-dans-lagefi-actifs-du-7-fevrier->, 10.06.2014.)
2. Cozian, M., Viandier, A., Deboissy, F., 2002, *Droit des sociétés*, Paris, Litec, 15 éd.
3. Daigre, J-J., L'exercice en groupe monoprofessionnel, u: Daigre, J-J. (ré.), 1995, *Exercice en groupe des professions libérales (France, Europe, Etats-Unis)*, Actes du colloque du 29 mars 1994, GLN Joly, Paris.
4. Darrois, J-M., 2009, (ss. dir.), *Vers une grande profession du droit*, Rapport sur les professions du droit, Mission confiée par le Président de la République, (*Le rapport Darrois*), La documentation française, mars 2009, (www.justice.gouv.fr/.../rap_com_darrois, 29.07.2013).
5. Knežić-Popović, D., 2013, Multiprofesionalnost – koncept koji ima budućnost, *Pravni život*, 11.
6. Knežić-Popović, D., 1997, Uvođenje društava kapitala u svet slobodnih profesija, *Pravni život*, 10.
7. Lamaze, É. de, 2011, Un premier pas vers l'interprofessionnalité capitaliste des professions libérales – À propos de la loi du 28 mars 2011, *La semaine juridique*, n° 16, 18 avril 2011, G 440.
8. *L'interprofessionnalité capitaliste* (Rapport), L'Institut sur l'évolution des professions juridiques (IEPJ), Rapporteur: Hervé Chemouli, décembre 2012. (<http://www.iepj.fr>, 21.06.2014).

38 Bricard, A., 7 février 2014.

39 *L'interprofessionnalité capitaliste* (Rapport), 2012, p. 144.

9. Merle, Ph., 2001, *Droit commercial – Sociétés commerciales*, Paris, Dalloz, 8 éd.
10. Savatier, J., 1995, La profession libérale aujourd'hui, u: Daigre, Jean-Jacques (ré.), 1995, *Exercice en groupe des professions libérales (France, Europe, Etats-Unis)*, Actes du colloque du 29 mars 1994, GLN Joly, Paris.
11. Thomas, J-B., Lefas, P., 1995, *Les profession libérales, leur développement international et le GATT (Enjeux et propositions)*, La documentation Français, Paris.
12. Vidal, D., 2003, *Droit des sociétés*, Paris, L.G.D.J., 4 éd.

IZVORI

1. Décret n° 2014–354 du 19 mars 2014 pris pour l'application de l'article 31–2 de la loi n° 90–1258 du 31 décembre 1990 relative à l'exercice sous forme de sociétés des professions libérales soumises à un statut législatif ou réglementaire ou dont le titre est protégé, *Journal officiel de la République Française*, n° 0068 du 21 mars 2014.
2. Directive 2006/123/CE du Parlement Européen et du Conseil du 12 décembre 2006 relative aux services dans le marché intérieur.
3. Legge 12 novembre 2011, n. 183 Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (Legge di stabilità' 2012), *Gazzetta Ufficiale*, n° 265 del 14.11.2011 – *Suppl. Ordinario n. 234*.
4. Ley de Sociedades Profesionales, *Boletín Oficial del Estado*, núm. 65 de 16 Marzo de 2007.
5. Loi n° 66–879 du 29 novembre 1966 relative aux sociétés civiles professionnelles – Loi n° 66–879, *Journal officiel de la République Française*, du 30 novembre 1966.
6. Loi n°72–1151 du 23 décembre 1972 Modification de la loi 66–879 DU 29–11–1966, *Journal officiel de la République Française*, du 27 décembre 1972.
7. Loi n° 90–1258 du 31 décembre 1990 relative à l'exercice sous forme de société des professions libérales soumises à un statut législatif ou réglementaire ou dont le titre est protégé – n° 90–1258, *Journal officiel de la République Française*, 5 janvier 1991.
8. Loi n° 2001–1168 du 11 décembre 2001 portant sur les mesures urgentes de réformes à caractère économique et financier (MURCEF), *Journal officiel de la République Française*, n° 288 du 12 décembre 2001.
9. Loi n° 2004–130 du 11 février 2004 réformant le statut de certaines professions judiciaires ou juridiques, des experts judiciaires, des conseils en propriété industrielle et des experts en ventes aux enchères publiques, *Journal officiel de la République Française*, n° 0036 du 12 février 2004.
10. Loi n° 2008–776 du 4 août 2008 de modernisation de l'économie (LME), *Journal officiel de la République Française*, n° 0181 du 5 août 2008.
11. Loi n° 2011–331 du 28 mars 2011 de modernisation des professions judiciaires ou juridiques et certaines professions réglementées, *Journal officiel de la République Française*, n° 0074 du 29 mars 2011.

MULTI-PROFESSIONAL HOLDING – A NEW WAY OF CONNECTING LIBERAL PROFESSION IN THE FRENCH LEGAL SYSTEM

Dragana Knežić-Popović

SUMMARY

In recent decades, significant changes occur in the exercise of the liberal professions. In particular, the French legislator made a big step forward, after almost fifty years of searching for the optimal solution, anticipating the holding of the liberal professions that establishes the principle of multi-professional connections on the basis of equity investments. The companies for the financial participation of the liberal professions can have a share in the capital assets of companies for performing the liberal professions as well as in business entities of General Corporate Law, and which have as their subject the performance of two or more professions including: attorney-at-law, notaries, bailiffs, court appraisers, accountants, auditors and advisers for industrial property. In other words, this is to allow the establishment of a holding company whose branches conduct their regulated profession in these domains. The aim was to create a network of companies from different professions in law, accounting and industrial property, whose connective tissue is the capital, and thereby strengthen their global competitive ability in domestic and foreign markets services. Also the possibility is prescribed that the companies for financial participation take part in each group of foreign law which has as its subject in performance of one or more of the mentioned professions, in order to create international, primarily European network of companies for performing liberal professions. Multi-professional holding has certain specific characteristics in relation to the holding of general law, among which are of particular importance two protective measures: more than half of the capital and voting rights of the holding company should hold the professionals who exercise their profession in the branches; the management board shall be elected among the members who perform their professions in the branches. Holding of the liberal professions has its own potential as well as limiting factors. For now it is provided only in the field of law, accounting and industrial property. It is not a legal framework that provides multi-professionalism at work, but only so-called Capital plural-professionalism. The topic of multi-professional holding of liberal professions is of special importance for Serbia. First of all, points to one example of implementation of EU law (here specifically on the Services Directive from year 2006) which testifies that within the national legal

order seeks the most appropriate means of transposition. Also, given the recently caused tension in our country between the two liberal professions in law, attorney-at-law and notaries, may help to understand that the culture of multi-professionalism is built first in mentality, and only then in the legislation.

Key words: holding, capital multi-professionalism, liberal professions, professional services, connectivity.

Dostavljeno Redakciji: 30. aprila 2015. god.

Prihvaćeno za objavljivanje: 23. juna 2015. god.